

Professor Duri Sialm : sia preparziun, sia ovra musicala

Autor(en): **Maissen, Alfons**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **48 (1962)**

PDF erstellt am: **06.08.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-882264>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Professer Duri Sialm, sia preparaziun, sia ovra musicala

da Alfons Maissen

*Ord egl matern las larmas roclan,
siu maun stend'ella or
per in tschupi de sempervivas
plantar ad el sil cor.*

Gion Cadieli

Nus vein gest udiu ils bials plaids da prof. Gadola sur veta ed ovra de prof. Duri Sialm. Nus schein suandar entginas expectoraziuns specialmein sur sia ovra musicala.

Aunc en viva memoria ei a nus restada ina dellas representaziuns dil giug festiv LA LIGIA GRISCHA, daus pliras gadas a Trun cun caschun della fiasta centenara della Ligia Grischa 1924. Sco Otto Barblan exact 25 onns avon cun siu giug festiv della TGA-LAVEINA, veva era prof. Sialm sco giuven componist survegniu ina incumbensa interessanta e de gronda impurtonza per el e per sia patria. Sialm ha da gliez temps buca mo creau la musica per ils differents chors dellas Treis Ligias, introducziuns e las parts orchestralas, mobein era instruiu e dirigiu quell'ovra magistrala. Musica festiva de quella dimensiun e character ei pli u meins ligiada stretgamein cun in liug, vid in special onn de fiasta, sa pia buca vegnir repetida savens sco ovra entira ed entratga. Mo igl ei gia ina gronda causa sche certas parts d'in festival van vi el pievel e daventan parts integralas dils programs de nos chors, interpretond aschia vinavon il coc dil festival, il sentiment patriotic en fuorma concentrada, dend emprovas las pli verdeivlas della forza de nies lungatg en musica.

Sco il himni de Barblan FERMA STAI PATRIA, ei daventaus canzun patriotica gie quasi himni svizzer, aschia ha era Sialm giu la rara satisfacziun e fortuna cun la canzun: SCHI DITG CHE STATTAN CUOLMS E VALS. Fuss era mo quella canzun restada frestga — ella ei scaffida en fuorma d'in sempel himni — fussen nus enrihi d'enzatgei maisudiu, d'ina canzun, ch'ei era muort siu bi text sco fatgs per nos chors, gie daventada generalmein indispensabla. Prof. Duri Sialm ch'era entras ina oreifra e minuziusa formaziun musicala, retscharta cunzun el renomau con-

servatori de Genevra, tschercaus per sia virtuosidad ed interpret de musica per orgla e clavazin, daventa ussa surura enconuschents lunsch sur ils confins grischuns era sco componist. La via ad ina nova speranza musicala era aviarta! —

Cunzun en siu temps d'emprendissadi ei in artist buca stgis de siglir ord siu agen esser. El ei enzaco cadenaus entras sia preparaziun, in affon de siu contuorn, de ses instructers, de siu temps. Mo era Sialm ha en in cert dai saviu siglir ord siu agen tscherchel per entrar el vial predestinau, per vegnir ad ina concepziun artistica personala. Il contact cul fin e raffinau sentiment linguistic e musical dil marcau de Genevra ha vibrau las cordas vocalas e musicalas dil giuven componist e musicant.

Ius a Genevra era Duri Sialm per daventar scolar de siu enconuschent compatriot Otto Barblan. Mo el ha anflau leu aunc auters grondius magisters de renum mundial. Enconuschents organists, dirigents e teoretics han alzau el sco cun alas viers siu sublim destin. Els eran per part directs representants della scola artistica de Liszt e dils musicists della grond'era romantica. Da quei temps han era giu liug ils combats per e cunter la musica moderna, en special dil genial musicist franzos DEBUSSY, che entscheveva a trer siu vast artg musical al firmament europeic. Alla giuvna generaziun de musicists han quels novs tuns stuiu vibrar da funs ensi cor e coraglia. Era professor Sialm vegn surpris, suenter entgina resistenza, da quei genial um novist, che ha bess la musica tradizionala culs peis ensi, e scaffiu per da gliez temps in tut niev plantschii musical. In Ravel, in Strawinsky ed auters moderns, entscheivan a fullar via tras la grossa rasada dils tradizionalis e peglian ragischs ella nova generaziun. Sialm ei era attratgs dalla musica meridionala, da plirs franzos meridians, dals Spagnols Albeniz, Manuel de Falla ed auters. Quella musica pareva per temps schizun siu ideal. Era per la musica moderna, ordvart interessanta dils musicists russ, tschecs ed ungares Smetana, Dvorak, Bartok e Kodaly veva Sialm gronda fleivlezia. Mussorgski, Schostakovitsch, Prokoffiev, schegie saltond empau ferm ord retscha cun lur producziun musicala, refutava el tuttavia buc. Tut quels gronds musicists ha el adina puspei tedlau ed admirau, tochen alla fin de ses gis.

Siu fundament era denton memia ferm per vegnir stremblius da num. Siu ideal musical era e resta il reginavel della romantica e suandaders, imitond beinduras era stils musicals pli vegls, cunzun

sin terren della musica ecclesiastica, applicond cun sabientscha era las veglias ed atgnas tonalitats de baselgia. Sias impressiuns de giuventetgna eran buca pli de stintschentar, ni la musica de siu intschess patern, ni quel della baselgia, ed era buc l'influenza de ses magisters de tempra tradizionala tochen sisum la scala de sia scolaziun musicala. Quei direct contact human cun Otto Barblan etc. en teoria e practica di per di, en stretga e strentga lavur, ei staus ensemen cun siu temperament romontsch-gri-schun, pli ferms che la frequenta viseta de concerts, ell'opera, cun magari recents suffels moderns. El eregia siu edifeci musical sin fundaments tradizionalis, buca refutond a tut prezi tscheu e leu tendenzas pli u meins modernas. Sialm sesbassa buca tgunsch ad imprests ed imitaziuns sclavicas, ei denton adina prompts e cantlis d'emprender vinavon da buns meisters. Professor Duri Sialm era sincers avunda en quels graus ed ha beinduras schau corscher siper il scribent de questas lingias: «Miu bien, buca tut quei che nus scrivin e componin ei nies agen. Nus stuein tedlar ils gronds representants cun ureglia gizzada!» —

La musica de Duri Sialm astgein nus numnar originala e personala, el saveva tgei ch'el leva e tgei che stoppi esser, ed ha buca schau re-ger da dado neuaden, inaga ch'el ha giu anflau sia via. Ins sto mo repassar sias partituras, seigi quei quellas de sias numerusas cantadas, de sias messas, de sias canzuns: traso e dapertut vesan ins la personalitad dil musicist Sialm. Igl ei l'accurata e solida moda de tschentar sias ideas e ses patratgs en notas e zugls de notas. Tut quei ch'el fa ei clar e bi e resplenda in spért allert cun bien uorden e buna fuorma. El sa ensesez buca far sbagls musicals. Sia educaziun e formaziun ei memia elevada, la grammatica musicala daventada memia zun carn e saung. Enteifer siu stil resta tut correct. E cons giuvens ein serendi tier el per schar reveder lur composiziuns? Sia musica ei en general buca greva e pesonta, mobein cordiala, gioviala e legra, populara, beinduras era cungida d'artifecis musicals, de tuns pli melancolics. Problematica vegn ella mo darar, semanifesta beinduras sbargatonta, de fuorma epica, cunzun en sias ovras pli grondas, ferton che las canzuns per chor viril e chors mischedai sedistinguon d'ina concisadad e concentraziun sorprendenta. En ses opus pli voluminus serepetan motivs e cuntermotivs adina puspei, se-contrastond en nova structura melodica en novas alzadas intensivadas tenor il laghetg ch'el vul far, cun pliras, gie cun nume-

rusas midadas de tonalitäts per contonscher el dretg liug la culminaziun e la fin della composiziun. Era drova el igl artifice della restricziun, della slargiada e viulta de motivs. Tut quei che Sialm fa e compona ei dal pugn de vesta formal e grammatical senza macla e menda. El dominescha il lungatg della musica sco in bien stilist siu lungatg matern. El ei era s'exprimius pliras gadas che il componer mondi tgunsch e spert oda maun. El sesmarvegli beinduras sez della facilitad ch'el hagi de fixar e scriver quei che vegni endamen.

Nus lein dar ina cuorta survesta dell'ovra musicala che prof. Duri Sialm ha realisau, beincapiu, sper in grev pensum professional de directur de musica, pianist, organist, instructor, professor e critic. Pér savend quei, e che Duri veva aunc biars auters interess, — quel de leger bials cudischs classics e de viadi, el viaggiava bugen, contemplava igl art figural cun passiun, passentava ils muments de spetga e d'inspiraziun en gronda cumadeivladad, quel sa apprezziar sia prestaziun. Sia ovra s'extenda sin quasi tut las fuormas tradizionalas della musica.

A nies pievel ein senza dubi sias numerusas canzuns romontschas per chor viril e chor mischedau la part la pli enconuschenta. Dallas canzuns SCHI DITG CHE STATTAN CUOLMS E VALS, L'OLMA, ei gia vegniu plidau, mo nundumbrevilas autras stattan vinavon sil program de nos concerts e dil radio svizzer. Sias ovras pli grondas ein naschidas en periodas ruasseivlas, mai en moda precipitonta, magari suenter schischidas de plirs onns. Nus lein mo menzionar empau pli datier in de ses pli impurtonts opus denter sias cantadas, numnadamein BENEDETG FONTANA, cun in bi text de Gion Cadieli, in'ovra che cuoza 40—45 minutas. Ella sedivida en treis parts: Comiau, Battaglia e Sempervivas. A Sialm schischevan las «treis parts», e quei ton en partiziun poetica sco sin terren musical. A B A ei siu schema proporzional preferiu. L'entira part vocala en Benedetg Fontana vegn sustenida d'in accumpignament de clavazin continuau, consistents d'introducziuns, denterludis e postludis. Sur quei funs calmau roclan e sballunan sentiments de comiau, armadas en battaglia, rampluns de disfatga, suns d'encuraschament de Benedetg Fontana, signals de victoria, il lev seplaccar della diala cun sempervivas giu sil grond herox Benedetg Fontana sil camp de battaglia. Ella battaglia sedistinguan ils dus marschs, quel dils Austriacs che vegnan en tutta garmaschia e luschezia neutier, e

quel dell'armada grischuna; els secontrastan en ritmus e tun, caracterisond stupent en lur moviments ils dus pievels e guerriers. Mo era la sballunada dils grischuns sur ils rempars, la curdada dil menader, ses plaids d'encuraschament ed il clom frenetic de victoria, tut quei dat alla Cantada BENEDETG FONTANA las qualitats d'in'ovra madira e de valur. Cunzun las introducciuns ed ils marschs tradeschan beinenqual element de harmonia e ritmica moderna.

Per sias treis MESSAS pli grondas (Messa festiva, messas dedicadas a s. Giusep e s. Glieci) vala secapescha l'orgla per instrument d'accompignament. Mo era quella lavura bein ensemen culla part vocala, s'intretscha e secombina cul plaid e las vuschs en moda logica ed interessanta. Biaras parts dellas messas fan surstar per lur novitad en patratg e svilup.

Professor Duri Sialm ha era empruau cun success la composiziun pianistica. Las TREIS SONATAS publicadas en in volum, dattan perdetga de quella lavur. Era l'orgla persula ha cudizzau sia fantasia, ed era l'orchestraziun per il festival LIGIA GRISCHA de 1924 ei buca stada sia emprema e davosa concepziun orchestrala. Era el manischar ils numerus instruments d'orchester vev' el grondas enconuschientschas, disponend bein de tut las pussevladads, gartegiond oreiframein il colorit orchestral, senza d'entartar grevs e stgirs e pesonts. Quei ha el demussau instrumentond BENEDETG FONTANA per grond orchester per la fiasta federala de tir 1949 a Cuera.

La sinfonia, in fretg de ses davos onns, ha il componist buca giu la grazia de tedlar.

Igl onn 1960 ei ina collecziun de canzuns per ina e pliras vuschs solisticas comparida. Igl ei la tiarza de quella tempru. 1942 era l'ADA, cun 21 per part voluminusas canzuns solisticas cun accompignament de clavacin, tenor poesias da Emanuel Geibel, e text romontsch da Carli Fry sortida. Silsunter la raccolta CANZUNS, 16 composiziuns tenor texts de different poets. Mo l'ediziun de 1960 DAVOSAS SPIGIAS, ha tut in auter character, embratschond cun sias 22 canzuns de factura e character divers silmeins 3 decennis de sia veta. Il bufatg cudisch de grond format, cun interessant e plascheivel accompignament de clavazin, ha giu oreifra critica era en revistas svizzeras de musica. L'ediziun della CONSOLAZIUN, allegada da professor Gadola, representa ina acziun de conservaziun della canzun populara religiosa.

Pliaras autras composiziuns de valeta astgein nus buca munchentar d'allegar. IL SAULT DILS MORTS, ha giu a siu temps pliras impressionontas representaziuns a Glion, Trun, Mustér e Cuera. Plinavon numnein nus LA CANZUN DELLAS SPATLUNZAS, LA CANZUN DELLA FONTAUNA, LA LAVINA, ALLAS STEILAS, MUSICA e bia autras canzuns e composiziuns de divers character, era ina partida valsers per clavazin. Buca emblidar lein nus las numerusas composiziuns per chors, ch'el ha adina puspei componiu tochen en ses davos gis de veta.

L'ovra en preparaziun, dalla quala Duri Sialm discureva savens e cun ina certa luschezia ha tut agen cuntegn, numnadamein 25 preludis e fugas tras tut las 24 tonalitats tradizionalas, risguardond entginas de baselgia aschunschend sco nr. 25 ina fantasia ed ina fuga cromatica, tut en stil ligiau e polifon. A quei cudesch voluminus de 224 paginas ha Duri Sialm dau il num significont IRIS CANTATRIX, «igl art en tschiel resunont». La spassegiada tras tut las 24 tonalitats ei veramein in grondius artg e tscherchel musical en resunonts e resplendents tuns e suns en tuttas colurs. Daco che Sialm ei semess ils davos onns a quella nundetg difficultusa lavur che pretenda art, enconuschientscha d'artefecis stilistics e d'intelletg gizzau sper in cor aviert, musica concentrada tact per tact, ei buca enconuschent a nus. Otto Barblan, siu mussader, era grond admiratur de J. S. Bach e remarcabel interpret dellas ovras de quei genial musicist. Bach ei igl emprem che ha scaffiu in'ovra monumentalala de quella fuorma. Quei contact e sias enconuschientschas polifonas, la voluntad de prestar enzatgei tut aparti, han probabel dau stausch e l'energia a Sialm. Era plirs musicists moderns han imitau igl exempel de Bach, aschia Schostakovitsch, Hindemith ed auters. Che Duri Sialm teneva quella composiziun per sia capoovra, ei buca de smarvegliar.

Suenter quella survesta munglusa de sia ovra principala, — bia composiziuns e canzuns vegnidas fatgas el decuors de sia veta ein buca enconuschentas e registradas, per part starschadas — lein nus rispunder ad ina damonda ordvart impurtonta. Tgei ha professor Duri Sialm prestau per nus Romontschs e per siu lungatg matern? Schegie sesents sco musicist en nies cantun pér dagl onn 1937, ha el era avon mai emblidau sia patria romontscha. Quei vein nus comprovau sura sufficientamein. Mo l'absenza ha entruidau el per forza era ad outra composiziun. Ed inagada se-

casaus en patria nossa, ha siu spért vast buca mo saviu serestrenscher a quei che nos chors vessen giu bugen dad el. Forsa ha in e tschel fatg reproschas a Duri; mo era igl agen pievel sa buca disponer entiramein d'in artist. Igl artist sto haver aria libra entuorn sia persuna che porta el sur tut quei de mintga di siadora. E tut-tina stuein nus conceder che sias composiziuns per differents chors, seigi quei ovras vocalas en fuorma de cantadas, ni semplas canzuns per ils chors virils e mischedai, messas per nossas baselgias, tut quella part porta e transporta nies lungatg matern ed era il lungatg latin de baselgia, viasi el reginavel della musica, sedu-blegiond ella aschia en forza e vertit. Cheu ei nies lungatg romontsch, il latin de baselgia, ligiaus culla musica d'in componist de nossa patria romontscha. Mo era la part instrumentala e d' auter lungatg ei daventada en in cert senn spért de nies tschespet. Duri Sialm ei daventaus cun sia musica vocala ed instrumentala in pionier era de nies moviment romontsch! —